

DATU AIZSARDZĪBA

25. maijā spēkā stāsies jaunais Eiropas Savienības datu aizsardzības regulējums – Vispārīgā datu aizsardzības regula, kas aicināta stiprināt fizisko personu tiesības uz personas datu aizsardzību, atspoguļojot datu aizsardzības būtību kā Eiropas Savienības pamattiesības.

Varēs pieprasīt savu datu dzēšanu

Tas nozīmē, ka tagad jebkurš kaut vai katru dienu datu glabātājam varēs pieprasīt, kādi dati par viņu uzkrāti, pārlicināties, kādiem mērķiem tos izmanto, un pieprasīt to dzēšanu. Tāpat arī jebkuram būs tiesības pārlicināties, vai šie dati ir drošībā un vai pie tiem nevar tikt nepiederošas personas. Pretējā gadījumā datu glabātājam draud barga soda nauda – līdz pat 4% no uzņēmuma apgrozījuma.

TEJU KATRU DIENU

Mūsu datus uzglabā ļoti daudz, un ne vienmēr mēs pat zinām, kas un kādiem mērķiem tos izmanto. Dati (dzimšanas datums, adrese, tālruna numurs) uzkrājas gan veikalu, kas izsniedz lojalitātes kartes, gan izmantoto taksometru firmu,

gan neskaitāmu valsts iestāžu (Valsts ieņēmumu dienests, policija u. c.), gan darba devēju, pašvaldības, ārstniecības iestāžu un arī sociālo tīklu, kuros esam reģistrējušies, datubāzēs.

Jau 17 gadus Latvijā darbojas Fizisko personu datu aizsardzības likums, lai mūs pasargātu no nelikumīgām darbībām to izmantošanā. Likumā noteikts, ka jebkurš divas reizes gadā var pieprasīt visu informāciju, kas par viņu kādā datu sistēmā savākta.

Latvijas iedzīvotāji šīs iespējas izmanto ļoti reti un īpaši par to nav interesejušies. Tagad jebkuram šīs tiesības būs visu laiku, nekāds limits savu datu pārbaudei kādā iestādē netiks noteikts.

Tas nozīmē, ka tagad datu turētājiem būs vairāk darba, jo viņiem vajadzēs nodrošināt īpašu datu aizsardzību un atbildēt uz

iedzīvotāju jautājumiem un pieprasījumiem. Visticamāk, katrā iestādē darbā tiks pieņemts atbildīgais par datu drošību. Datu valsts inspekcija pārbaudīs, cik droši šie dati glabājas un vai netiek ļaunprātīgi izmantoti.

Protams, nevarēs panākt, lai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, CSDD vai Iedzīvotāju reģistrs izdžēs visus personas datus, taču to varēs pieprasīt, piemēram, sociālajam tīklam *Facebook*.

SODA PAR ZIŅKĀRI

Jāteic, ka līdz šim šos datus pārsvarā mēģinājuši izķeksēt ne jau *hakeri*. Tie ir valsts vai pašvaldību iestāžu darbinieki, kas ieskatās pieejamajās informācijas krātuvēs, lai apmierinātu ziņkāri par kāda cilvēka ienākumiem, ģimenes stāvokli, dzīvesvietas adresi, uzzinātu viņa automašīnas numuru un tamlīdzīgi.

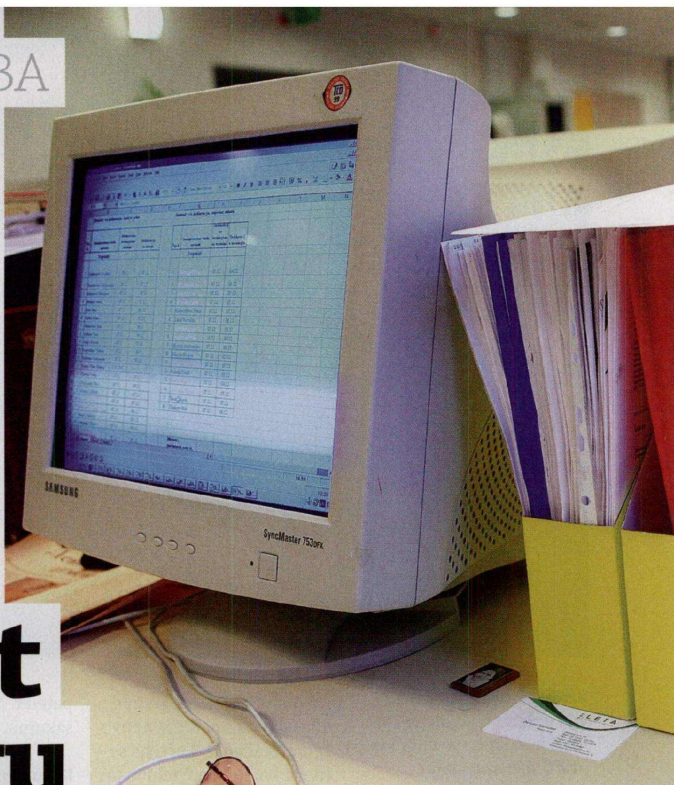
Piemēram, lai šķiršanās procesa laikā noskaidrotu, cik bagāts ir laulātais un uz kādu mantu var cerēt mantas sadales procesā. Pērn

par šādām nelikumībām sodītas 11 amatpersonas, šā gada pirmajos trīs mēnešos – jau sešas.

Pašreiz Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204.7 pants par nelikumīgām darbībām ar fiziskās personas datiem fiziskām personām paredz naudas sodu no 70 līdz 570, amatpersonām – no 140 līdz 570, juridiskām personām – no 1400 līdz 11 400 eiro.

DOMĀJIET, AR KO DALĀTIES

Zvērinātu advokātu biroja *Sorainen* advokāts un partneris Agris Repšs skaidro: "Mēs ikdienā nepievēršam uzmanību, ka mums prasa nodot personas datus, kad aizpildām pieteikumus mobilā telefona lietotnēm, sociālo tīklu profiliem vai kādu pakalpojumu saņemšanai. Taču faktiski uzņēmumi bieži vāc un apstrādā personas datus dažādām vajadzībām, piemēram, tos izmanto, lai piedāvātu labāku pakalpojumu, veidotu efektīvākas mārketinga kampaņas, ir

Maija beigās spēkā stājas Eiropas Savienības Vispārīgā datu aizsardzības regula, kas cilvēkiem ļaus pārbaudīt un pieprasīt par viņiem uzkrāto daudzo personisko datu dzēšanu dažādu uzņēmumu un iestāžu datubāzēs.

Reizēm, sūtot savu CV, cilvēki sniedz vairāk personiskas informācijas, nekā nepieciešams.

arī gadījumi, kad, pārdodot datus, tiek gūti papildu ienākumi. Tāpēc mūsu datu aizsardzība vispirms ir mūsu pašu rokās.”

Piemēram, reizēm, sūtot iespējamajam darba devējam savu CV, cilvēki aiz ieraduma sniedz vairāk personiskas informācijas, nekā nepieciešams; visbiežāk personas kodu, ģimenes stāvokļa datus, informāciju par bērniem, arī foto.

“Pret saviem personas datiem jāizturas ar atbildību. Jāpārdomā, kādu informāciju par sevi padarām publiski pieejamu vai nododam citu personu un uzņēmumu rīcībā. Reizēm der sev uzdot jautājumu, vai prasītā informācija tik tiešām ir nepieciešama, lai saņemtu pakalpojumu,” uzsver Repšs.

Pirms nodot kādam uzņēmumam savus personas datus, ir vērts iepazīties ar tā datu apstrādes noteikumiem. Šī informācija visbiežāk būs atrodama līgumu nosacījumos vai privātuma politiku aprakstošos dokumentos.

“Līdz ar jaunās regulas stāšanos spēkā ikvienam

būs tiesības pieprasīt uzņēmumam sniegt informāciju par to, kādi personas dati ir tā rīcībā, kā un kādiem mērķiem tos izmanto, kā arī lūgt tos labot vai dzēst,” saka Repšs.

Jāņem vērā, ka personas datu apstrādei ne vienmēr ir nepieciešama īpaša personas piekrišana. Personas datus bez tās piekrišanas drīkst apstrādāt, ja šāds pienākums uzlikts ar likumu, ja tiek veikti uzdevumi sabiedrības interesēs, tie nepieciešami līguma izpildei vai ja pastāv leģitīmas intereses, piemēram, persona ir uzņēmuma darbinieks.

Tomēr katrā šajā gadījumā datu apstrādei ir jābūt samērīgai un iemeslam pamatotam. Piemēram, veikalā, kas piegādā preces uz mājām, ir jāzina jūsu adrese.

JĀVEIC SAVU DATU AUDITS

“Veiciet savu mazo personīgo datu auditu! Kādās vietnēs esat reģistrējies, kādu informāciju par sevi esat norādījis mobilo telefonu un sociālo tīklu lietotņu

gadījumā, kādai informācijai esat atļāvis piekļuvi. Ja vietni vai lietotni izmantojat regulāri, pārbaudiet vai, norādītā informācija ir aktuāla, izdzēsiet lieko. Ja piemirsies, kādās vietnēs esat reģistrējies, pārskatiet e-pastu, lietotnes mobilajā telefonā, varat arī savu vārdu ievadīt interneta pārlūka meklētājā, tur noteikti atradīsiet vismaz vienu vietni, kurā esat reģistrējies un par kuru būsiet piemirsuši,” iesaka informācijas tehnoloģiju uzņēmuma *Squalio* pārstāvis Mareks Grūškevičs.

Likumīgums, godprātība un pārredzamība – pamatprincipi, kas jāievēro, glabājot un apstrādājot personas datus. Eiropas iedzīvotāji uzskata, ka viņu personas dati nav aizsargāti.

Piemēram, 90% Eiropas iedzīvotāju ir izteikuši bažas, ka mobilās lietotnes vāc datus bez viņu piekrišanas, 70% uztrauc viņu datu iespējamā izmantošana. Pašreizējais regulējums nenovērš visus riskus, kas varētu rasties, vācot, glabājot un apstrādājot personas datus, uzsver *Squalio*.

SODU PLĀNS JAU GATAVS

Vispārīgā datu aizsardzības regula dos iespēju katram līdz visiem sīkumiem uzzināt, kādus datus par viņu un kādiem mērķiem būs tiesības kontrolēt, kā tie tiek izmantoti, aizliegt tos izmantot vai pat pieprasīt dzēst no datubāzēm.

Kā jaunā regula tiks ievērota, kontrolēs Datu valsts inspekcija. Inspekcijas direktore Daiga Avdejanova norādījusi, ka katru

iespējamo pārkāpuma gadījumu vērtēs individuāli, bet inspekcija vispirms ievēros principu – *konsultē vispirms, tikai pēc tam sodi*. Ja pārkāpums nebūs veikts apzināti, soda sankcijas netiks piemērotas.

Tomēr jau ir paredzams, ka pārkāpumi būs. Saskaņā ar Datu valsts inspekcijas prognozēm, kas aprēķinātas pēc īpašas formulas, par datu aizsardzības pārkāpumiem nākamgad sodos plānots iekasēt nepilnus 200 000 eiro, turpmāk ik gadu ap pusmiljonu eiro.

NODERĒS PILNVARA

Ar ko parastam cilvēkam jāreķinās Vispārīgās datu aizsardzības regulas ieviešanas gadījumā? Lielveikalu atlaižu un lojalitātes karšu izmantotājiem jau tagad prasa no jauna apliecināt piekrišanu datu turpmākai izmantošanai un mainīt iesniegumu formas, piemēram, lai piekristu reklāmu saņemšanai.

Jaunajām datu aizsardzības prasībām jābūt ieviestām gan dzīvē, gan dokumentētām iekšējos noteikumos un instrukcijās. Uzmanīgam jābūt ikvienam, piemēram, arī sadzīviskās situācijās – savus tuviniekus publiski sveicot jubilejā ar preses vai radio starpniecību. Pirms sveikšanas būtu jāpārlecinās, vai jubilāram nav iebildumu, ka publiski tiek atklāts viņa vecums.

Lai bērni vai mazbērni varētu sekot līdzi smagi slimu senioru veselības stāvoklim un pārstāvēt viņus sarunās ar ārstu, vislabāk ir saņemt notariāli apstiprinātu pilnvaru. ♦

ELMĀRS BARKĀNS